

Friedrich-Ebert-Stiftung, împreună cu Asociația pentru Politică Externă, vă propune un Newsletter pe subiecte de politică externă și integrare europeană a Republicii Moldova. Newsletter-ul este parte a proiectului comun „Dialoguri de politică externă”.

foreign policy association
APE
asociația pentru politică externă

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

NEWSLETTER

BULETIN LUNAR • AUGUST 2022 • NR.8 (198)

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

Newsletter-ul este realizat de Mădălin Necșuțu, redactor-coordonator

TEMELE EDIȚIEI:

1. **Sergiu Litvinenco, ministrul Justiției: „Trebuie să scoatem din sistemul justiției persoanele compromise”**
2. **Angela Grămadă, directoarea Experts for Security and Global Affairs (ESGA): Guvernarea PAS a pus în mișcare mai multe legi, dar problema este că au minimizat actul transparenței decizionale**
3. **Igor Munteanu, cadru universitar și analist politic IDIS „Viitorul”: Puțini dintre miniștrii care au fost confirmați pentru componența actualului guvern au fost pregătiți pentru acest „botez al focului”**

Știri pe scurt:

 Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene (MAEIE) a precizat pentru Moscova, în contextul unor declarații ale ministrului rus de Externe, Serghei Lavrov, despre vorbitorii de limbă rusă din Moldova, că legislația Republicii Moldova garantează drepturile și libertățile fundamentale ale omului. Ministrul Nicu Popescu a dispus convocarea la MAEIE a însărcinatului cu afaceri ad interim al Federației Ruse la Chișinău. MAEIE a precizat că vorbitorii de limbă rusă, ucraineană, găgăuză, bulgară și ai altor minorități etnice le sunt respectate drepturile în conformitate cu principiile democratice, iar în cazul vorbitorilor de limbă rusă menționați în declarație, nu au fost semnalate la instituțiile abilitate în țara noastră încălcări ale drepturilor acestora. Precizările diplomației de la Chișinău vin după ce Lavrov a declarat că „Rusia va face totul” pentru ca drepturile rușilor din Republica Moldova să nu fie „afectate”.

 Șeful diplomației europene, Josep Borrell, a anunțat pe 31 august că miniștrii de externe ai UE au convenit să suspende acordul cu Rusia privind facilitarea obținerii vizelor, din cauza războiului din Ucraina, informează Deutsche Welle. „Am asistat la o creștere substanțială a trecerilor de frontieră dinspre Rusia către statele vecine. Acest lucru devine un risc de securitate. Prin urmare, suntem de acord astăzi cu miniștrii de externe ai UE cu privire la suspendarea totală a acordului privind facilitarea obținerii vizelor între UE și Rusia”, a scris Josep Borrell, pe Twitter. Anterior, ministrul ucrainean de externe, Dmytro Kuleba, a declarat că Uniunea Europeană trebuie să acționeze acum și să „închidă ușa” turiștilor ruși pentru a schimba cu adevărat Rusia.

 Ministrul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Nicu Popescu, a declarat pe 31 august, la Praga, la reuniunea informală a miniștrilor afacerilor externe din UE, că există necesitatea stringentă de a nu admite transformarea centralelor nucleare într-un teatru de război și de a asigura o monitorizare strictă din partea experților Agenției Internaționale pentru Energie Atomică. „Suntem o comunitate de țări care împărtășesc aceleași valori ale democrației, libertății, statului de drept și adeziunea la o ordine internațională bazată pe reguli”, a spus șeful diplomației de la Chișinău. Vicepremierul a punctat acțiunile recente prin care Republica Moldova este solidară cu Ucraina, inclusiv prin asigurarea benzilor de solidaritate pentru cereale și combustibil, restaurarea după două luni de lucrări a tronsonului de cale ferată Basarabeasca – Berezino, facilitarea transportului de mărfuri între Moldova și Ucraina. „La fel ca toți ceilalți din Europa, țara noastră se pregătește pentru o iarnă dificilă pe fondul războiului în desfășurare și a incertitudinii aprovizionării cu energie [...] Vom contribui la stabilitatea regională, în același timp accelerând ritmul de transformare a țării pentru a ne apropia de UE și a aduce beneficii concrete cetățenilor”, a declarat vicepremierul.

Primul an de guvernare PAS, între succese și gestionarea crizelor multiple

Sedința Guvernului Republicii Moldova, 1 septembrie 2022

Primul an de guvernare a actualului cabinet de miniștri, condus de premierul Natalia Gavriliță, a consemnat numeroase crize suprapuse, dar și oportunități externe unice în istoria de 31 de ani a Republicii Moldova.

Actualul guvern, investit oficial pe 6 august 2021, a reușit să mențină într-o stare de stabilitate Republica Moldova cu ajutorul generos al Occidentului. Republica

Moldova a fost lovită din plin de criza pandemică de COVID-19, criza energetică din toamna anului trecut provocată de Rusia, criza refugiaților declanșată de invazia Rusiei în Ucraina pe 24 februarie, dar și de o criză economică cauzată de consecințele imediate ale războiului și de reziliența scăzută a țării la perturbările economice pe plan mondial.

Guvernul a băgat mâna adânc în buzunare pentru

a menține o relativă stabilitate în țară. De asemenea, sprijinul internațional în acest sens a fost unul fără precedent, fără de care situația din Republica Moldova ar fi fost cu mult mai gravă. Ajutorul s-a datorat și imaginii bune pe plan extern a președintelui Maia Sandu, care apoi care s-a răsfrânt și asupra guvernului și Parlamentului, dominate de Partidul Acțiune și Solidaritate (PAS). ▶

► Poate cel mai important moment din acest prim an de guvernare PAS rămâne faptul că Republica Moldova a și reușit o performanță unică și nesperată la momentul învestirii acestui guvern. În circa trei luni și jumătate, Republica Moldova a obținut în acest an statutul de țară-candidată la UE, la care unele țări din Balcanii de Vest încă mai aspiră, la circa 19 ani de la Summitul UE de la Salonic din 2003.

Succesul Chișinăului a fost facilitat și de ajutorul României. Statul vecin a făcut un lobby puternic la Bruxelles pentru obținerea acestui statut de către Republica

Moldova, dar a și oferit un ajutor consistent bilateral pentru ca Republica Moldova să facă față multiplelor crize cu care s-a confruntat în ultimul an.

Nici viitorul nu se anunță unul mai puțin dificil. Republica Moldova are la dispoziție un an de zile pentru a-și face temele solicitate de Bruxelles. Cele nouă cerințe din partea UE vizează toate domeniile-cheie, începând evident cu cel al justiției, acolo unde se dorește o accelerare. Următorul PAS pe calea europeană este unul la fel de important pentru care Chișinăul va trebui să muncească la fel de mult. Este vorba despre decizia politică

pozitivă ca Republica Moldova să treacă la următorul nivel în relația cu UE și să deschidă capitelele de negociere pentru aderare.

Pentru acest deziderat nu este nevoie doar de voință politică care există la Chișinău, dar este nevoie și de atenuarea crizei economice care să nu creeze tensiuni în societate. Acestea ar putea fi exploatare de forțele politice interne și externe care doresc să obstrucționeze procesul de integrare europeană al Republicii Moldova. Rămâne de văzut cum va juca mai departe guvernul Gavriliță această carte a integrării europene.

Trebuie să scoatem din sistemul justiției persoanele compromise

Ministrul Justiției, Sergiu Litvinenco, a făcut bilanțul primului său an de mandat și a declarat într-un interviu pentru buletinul de politică externă al FES/APE care au fost principalele realizări ale primului său an de mandat la cârma acestui minister extrem de important. Cum colaborează autoritățile de la Chișinău cu UE pe dimensiunea reformării justiției, care sunt planurile de reformă și instrumentele cu care aceasta se va realiza, cum se va face „dezoligarhizarea” Republicii Moldova, dar și alte chestiuni importante puteți citiți în rândurile de mai jos?

■ S-a împlinit luna aceasta un an de când ați preluat acest portofoliu foarte important. Ce s-a realizat în acest prim an în domeniul Justiției în Republica Moldova și poate ce v-ați fi dorit să faceți mai mult?

■ Chiar în momentul venirii mele în această funcție, știam care sunt lucruri pe care trebuia să le facem. În primul rând, vorbim despre accelerarea procesului de investigare a mării corupții. În al doilea rând, urma să începem procesul de curățare a sistemului judecătoresc și a procurorilor.

Pe prima dimensiune, ca urmare a mai multor acțiuni care pe care le-am întreprins, am asigurat o independență a Procuraturii față de clanurile oligarhice. În acest moment, investigațiile se fac în raport cu toate clanurile oligarhice și cu acoliții lor, fără niciun fel de excepții.

Ca fiecare dintre cetățenii țării și eu mi-aș dori o finalitate cât mai rapidă a dosarelor intentate acestora. Vorbim aici de condamnarea celor față de care se constată

că într-adevăr au săvârșit fărâdelegi, dar și confiscarea averilor lor.

Dar, din păcate, dacă vrei să faci lucruri de calitate nu le poți grăbi. Acest exemplu l-am adus de mai multe ori în cadrul mai multor emisiuni și anume am întregit-o pe doamna Laura Kovesi [fostă șefă a DNA România] cât a durat în România de la momentul înființării DNA și până la obținerea primei condamnări. Dânsa a răspuns că durat 10 ani de zile.

Sigur, eu nu afirm acum trebuie să ne raportăm și noi în Republica Moldova la acest termen. Ar fi inadmisibil. Ceea ce vreau însă să spun este că, dacă vrei să faci lucrurile calitativ, durează.

Vrem ca răspunderea să survină doar în baza probelor. Nu vrem ca ulterior să avem probleme și Republica Moldova să fie, de exemplu, condamnată la CEDO pentru astfel de procese.

Termene și planuri

■ Cum doriți să curățați sistemul judiciar din Republica Moldova?

■ Pe de altă parte, vorbim de procesul de curățare a sistemului judiciar și edificarea unui stat de drept veritabil. Asta înseamnă că trebuie să scoatem din sistem persoanele compromise. Vreau ca la finalul mandatului, sistemul să aibă majoritatea judecătorilor și procurorilor trecuți prin această evaluare și fără probleme de integritate.

Astfel, am pornit în acest sens cu Consiliul Superior al Magistraturii (CSM) și Consiliul Superior al Procurorilor (CSP) și am adoptat această reformă. A fost un proces destul de complex pentru că a trebuit să consultăm partenerii de dezvoltare și Comisia de la Veneția.

Într-un final a fost constituită această Comisie de pre-vetting. Ea funcționează și are o independență față de Ministerul Justiției. Noi nu intervenim în activitatea ei. La finalul lunii septembrie vor începe activitatea de adoptare a deciziilor.

Procesul va dura, deoarece sunt mai multe persoane a căror avere urmează a fi analizată, iar comisia va urma să emită decizii în acest sens. Termenul-limită este până la sfârșitul anului, atunci când ar trebui să avem o componentă nouă a CSM și CSP, aceste două foruri de auto-administrare care să treacă prin evaluarea integrității. Comisia este formată dintre trei experți internaționali și trei experți delegați de Parlament.

■ Ce v-ați fi dorit poate să faceți mai mult în acest prim an de mandat?

■ Eu mi-aș fi dorit ca într-un an să reușim ambele obiective de care v-am vorbit mai sus. Dar ne dăm seama că acest lucru nu este posibil. Așa cum am spus, în cazul condamnărilor, lucrurile durează dacă vrei să le faci calitativ. Pe de altă parte, în cazul acestui proces de curățare, el durează deoarece nu Comisia de pre-vetting nu vrea să ia decizii arbitrate, ci pe baza probelor.

Ca să iei o decizie corectă trebuie să aduni toată informația care există în spațiul public, în bazele de date din țară sau străinate. Apoi trebuie să coroborezi toate aceste informații, să le pui în balanță, și apoi să iei o decizie.

Până la finalul anului ar trebui să avem organele de auto-administrare, respectiv noi membri CSM și CSP. După aceea purcedem la reforma Curții Supreme de Justiție. Acest lucru presupune trecerea prin acest filtru al integrității. Practic, un concept similar cu ce vrem să facem la CSM și CSP.

Va fi o verificare a integrității financiare și etice și anume care averi corespund veniturilor. Proiectul a fost înaintat pe 29 august pentru dezbateri publice, consultări și avizare. De asemenea a fost trimis la Comisia de la Veneția.

Cei care vor trece această verificare vor rămâne judecători, cei care nu o vor trece vor pleca din sistem. După care, Curtea Supremă de Justiție (CSJ) va suferi și anume modificări funcționale. Vrem un CSJ mai suplu, din cei 33 de judecători de acum vor mai rămâne 20 de judecători.

Am avut recent o discuție cu oficiali din cadrul DG Just din cadrul Comisiei Europene de la Bruxelles și am trecut în revistă principalele reglementări.

Calitate înainte de viteză

■ Procesul de pre-vetting și vetting se mișcă într-un ritm pe care vi-l doreți. Dvs sunteți mulțumit?

■ Sigur că și eu mi-aș dori ca lucrurile să mearg cu mult mai repede, dar Comisia de Evaluare are independență totală. Chiar la ultima ședință de organizare a Comisiei eu le-am spus că noi trebuie să ealizăm obiectivul pe care ni l-am asumat față de Comisia Europeană.

Am înțeles că în această toamnă vor fi luate deciziile în privința tuturor aspiranților la funcțiile din CSM. În prezent sunt 26 de judecători care candidează la aceste funcții în raport cu care trebuie să fie emise decizii fie de promovare a evaluării integrității sau eșuarea. Dacă persoanele trec apoi de evaluarea integrității ajung în buletinul de vot la Adunarea Generală. Delegarea membrilor judecători în cadrul CSM o face Adunarea Generală a Judecătorilor care include toți judecătorii din țară.

De asemenea sunt 14 candidați la funcțiile din CSM din rândul non-judecătorilor care trebuie să treacă prin același tip de verificare a integrității. Am spus că avem nevoie de un CSM curat, indiferent că acești membri vin din partea justiției sau a societății civile, a sistemului non-judecătoresc. Așadar, până la finalul acestui an trebuie să avem și Adunarea Generală a Judecătorilor, cât și votul în Parlament în cazul celor care nu sunt judecători.

Sincronizare cu UE

■ Așadar, vă puneți de acord și cu cei de la UE, atunci când faceți aceste modificări?

■ Evident, vorbim și cu cei de la Bruxelles, deoarece sunt reforme sistemice care implică un sprijin substanțial din partea partenerilor de dezvoltare. Atunci când coordonăm aceste reforme cu partenerii de dezvoltare, ținem cont și de anumite standardele.

Spre exemplu, noi trimitem proiectul de lege și la Comisia de la Veneția înainte de definitivarea acestuia, deoarece cei de acolo ne vor spune cu siguranță care sunt standardele internaționale reținute de

Comisia de la Veneția și CEDO în raport judecătoresc.

Pentru a evita condamnările ulterioare la CEDO, noi trebuie să avem un proces care respectă în totalitate aceste standarde. Nu vrem să excludem judecătorești din sistem, ulterior ei să meargă la CEDO, iar Republica Moldova să fie condamnată și să achite prejudicii considerabile și totodată persoana în cauză să revină în sistem.

Așadar, lucrurile trebuie făcute în coordonare cu toate structurile partenere internaționale și în concordanță deplină cu recomandările Comisiei de la Veneția.

■ Domnule Litvinenco, știm că una dintre cele nouă cerințe ale UE ce trebuie rezolvate până anul viitor se referă la o serie de reforme din domeniul Justiției. Unde suntem acum în privința reformelor și ce trebuie făcut?

■ În opinia Comisiei Europene, în care a fost recomandat statutul de țară candidată pentru aderarea la UE Republicii Moldova către Consiliul European, șase din nouă pași țin de reformarea justiției și edificarea unui stat de drept.

Lucrurile pe care le facem noi se încadrează perfect în aceste cerințe pe care trebuie să le rezolvăm pentru a îndeplini acești pași. Noi spunem permanent că lucrurile care sunt inserate în acele recomandări ale Comisiei Europene țin în principal de politica internă. Așadar, sunt necesare pentru noi. Pentru Republica Moldova și cetățenii ei.

Procedurile de pre-vetting și de vetting sunt pași pe care noi ne-am angajat să-i parcurgem în raport cu Comisia Europeană. Până la finalul anului, trebuie să avem o nouă componentă a CSM, așadar șase judecătorești trecuți prin această evaluare și aleși la Adunarea Generală a Judecătorilor, apoi șase membri din rândul non-judecătorilor trecuți prin această evaluare a integrității din partea Comisiei de Evaluare și votați de Parlament. Același mecanism se desfășoară și în cazul CSP.

Mai sunt o serie de legi pe care trebuie să le adoptăm. Unele dintre ele le-am adoptat deja. De exemplu legea cu privire la condamnarea în lipsă, cea care permite condamnarea persoanelor care se ascund în mod vădit de la urmărirea penală sau de la transmiterea dosarelor în judecată.

Mai avem acel pachet de legi cu privire la „dezoligarhizare” sau mai bine spus excluderea oligarhilor din procesul de luare a deciziilor în zona economică, dar și în audiovizual și politică.

Mai este nevoie și de ajustarea codului electoral la recomandările Comisiei de la Veneția care au fost înaintate către Republica Moldova de-a lungul timpului. Apoi vorbim de consolidarea relației cu societatea civilă în materie de elaborare a legislației, implementarea și monitorizarea implementării ei.

Mai urmează să avem progrese inclusiv în aspectele ce țin de combaterea mării corupții și alte lucruri.

Noi avem deja un cadru instituțional creat. Există o Comisie de Integrare Europeană la nivelul Președinției, există Comisia Guvernamentală pentru Integrarea Europeană. La nivelul ministerelor va fi consolidată capacitatea administrativă în privința realizării acelor recomandări pentru că procesul de integrare europeană implică foarte mult lucru, inclusiv de ordin birocratic. Din păcate, cunoaștem cu toții capacitățile administrației care nu sunt foarte mari și trebuie să intervenim și pentru consolidarea acestor capacități administrative.

Eu sunt sigur că lucrurile pe care noi le-am programat în acel plan de acțiuni care a fost expeditat către partenerii din UE va fi realizat până la finalul anului. În conformitate cu angajamentul Republicii Moldova.

Fără influența oligarhilor

■ Ce înseamnă mai exact legea dezoligarhizării?

■ Este formula preluată din cadrul relațiilor UE-Ucraina. Esența acelei recomandări este foarte clară din punctul meu de vedere și anume să fie împiedicat ca oligarhii să nu mai aibă niciun cuvânt de spus în politică, în zona economică și în zona media.

Cadrul legislativ din Republica Moldova este diferit față de cel din Ucraina. În acest plan pe care l-a stabilit Guvernul trebuie să analizăm experiența altor state care au realizat un astfel de obiective și să venim cu propuneri care ducă la această excluderea influenței oligarhilor din zonele menționate.

Prima provocare pentru noi va fi să definim termenul de „oligarh”, dar sunt personaje notorii din Republica Moldova care se încadrează în acest termen, așa cum îl înțeleg eu.

■ Trusturile lor de media au rămas încă puternice, chiar și după ce o parte din acești oligarhi sau proscrisi au fugit din țară?

■ Vedem că media lor rămâne influentă. Eu am observat o avalanșă de minciuni spuse în fiecare zi de oligarhi și de exponenții lor. Chiar de curând s-a lansat o știre falsă precum că Ministerul Justiției propune legalizarea marijuanei. Astfel de minciuni sunt redade publicului în fiecare zi. Scopul este de a discredita mersul reformelor, iar scopul final este de a încerca să îi scape pe hoții de răspunderea binemeritată.

Eu, personal, am imunitate la minciuni, deoarece și eu am fost ținta acestor atacuri. Eu știu că nu am comis acte de corupție sau am încălcat legea. Scopul meu este să fac în așa fel ca Republica Moldova să se îndrepte într-o direcție care ar aduce dreptate în raport cu Republica Moldova și cetățenii ei. Noi vom obține, până la urmă, acest deziderat indiferent de falsuri promovate zilnic de media și acoliții acestor oligarhi.

■ Vă mulțumim!

Guvernarea PAS a pus în mișcare mai multe legi, dar problema este că au minimizat actul transparenței decizionale

Analista politică și directoarea think tank-ului Experts for Security and Global Affairs a făcut o radiografie a primului an de guvernare al Partidului Acțiune și Solidaritate (PAS) pentru buletinul de politică externă al FES/APE. Dânsa a observat atât realizări, cât și o serie de obiective neîndeplinite de către actuala guvernare. Evident, cel mai important moment al acestui an de guvernare PAS a fost obținerea statutului de țară candidată pentru aderarea la UE. Ce a spus experta despre toate acestea momente puteți citi în rândurile de mai jos:

■ În acest prim an de guvernare, cu siguranță cea mai mare realizare a fost obținerea statutului de țară candidată pentru aderarea la UE. Am putea pune această reușită pe seama unor eforturi ale guvernării actuale sau vorbim mai mult de contextul războiului din Ucraina?

■ Este mai mult conjunctură decât efort depus, deoarece dacă nu era această conjunctură a războiului din Ucraina, cererea nu ar fi fost trimisă. Astfel, trebuie să acceptăm și să tratăm cu mare responsabilitate acest succes. Într-adevăr, s-au făcut eforturi diplomatice și a contat foarte mult faptul că în Republica Moldova se află la guvernare o majoritate pro-europeană.

A fost important faptul că oficialii de la Bruxelles știau că în următorii trei ani de zile, atât cât este actuala legislatură care susține această guvernare, se va putea discuta cu Chișinăul și se va putea ajunge cu proiecte comune la anumite inițiative

care într-adevăr să ducă spre obținerea unor rezultate palpabile.

Dacă nu era o guvernare pro-europeană, cred că Republica Moldova ar fi fost mai degrabă în situația Georgiei, o țară căreia i s-a promis perspectiva europeană dacă îndeplinește condiționalitățile UE.

Acum mai trebuie să ținem cont de un aspect important. Numărul de condiționalități impuse Ucrainei, Republicii Moldova și Georgiei nu diferă foarte mult. Doar că în unele țări situația este mai gravă, iar în altele mai bună. În Ucraina avem război, iar în Georgia avem o guvernare care cochetează cu un stil mai degrabă autocratic, decât unul

democratic. Acolo se fac pași înapoi în ceea ce privește democratizarea țării. În aceste condiții, UE nu putea să accepte ca aceste trei țări să meargă împreună.

Între promisiuni și realizări

■ Actualul partid de guvernământ a promis foarte multe în campania electorală din iulie 2021. Câte din aceste promisiuni s-au realizat?

■ Guvernul Republicii Moldova a promis foarte multe lucruri pe partea de reforme economice și în justiție. Lucrurile merg prea lent din perspectiva cetățenilor Republicii Moldova care au

acordat acel vot de încredere. Guvernul nu a venit însă cu propuneri și proiecte concrete. Mare parte a campaniei lor electorale din iunie-iulie 2021 s-a bazat pe slogane care vorbeau de faptul că îi vor da jos de la putere pe cei corupți și vor aduce oameni noi. Dar nu s-a vorbit neapărat de anumite proiecte.

De exemplu, în domeniul energetic nu s-a vorbit despre acțiuni concrete și punctuale. Dovadă este faptul că actualul guvern chiar s-a trezi cu o problemă în octombrie 2021 în domeniul energetic, fără a avea pregătirea necesară să-i facă față.

Apoi în domeniul reformelor economice nu erau proiecte neapărat bine prioritizate în sensul că era evident că va fi necesar să se acorde prioritate anumitor inițiative și să se facă pași concreți spre atragerea investițiilor străine directe. Aici trebuie să fim realiști că acea conjunctură, care este regională, a speriat o parte dintre investitori. Mulți dintre ei s-au și retras în România sau în statele vecine, acolo unde există mai mare stabilitate sau unde există umbrela NATO. Oamenii de afaceri știu astfel că nu își vor pierde toate activele sau investițiile. Este vorba despre evaluarea riscurilor.

Actuala guvernare a promis foarte multe facilități sociale argumentate cu proiecte economice. Bani erau puțini, dar ei au promis salarii mai mari, beneficii mai mari. Toate acestea încearcă bugetul. Asta a afectat gradul de implementare sau de atingere a acelor indicatori pe care și le-au propus ei pentru cetățeni.

Cu toate acestea, faptul că avem o guvernare pro-europeană cu vizibilitate mare în fața partenerilor străini ne-a ajutat să trecem de iarnă și de criza refugiaților. Cu siguranță inflația ar fi fost și mai mare decât în prezent.

Un alt exemplu, în programul de guvernare cu privire la regiunea

transnistreană nu aveam decât unul sau două paragrafe. Era printre ultimele chestiuni din acel program. Asta înseamnă că PAS nu avea nicio strategie sau viziune coerentă, cu măsuri concrete, care să ne dea o anumită predictibilitate a modului în care se va desfășura acest dialog în diferite platforme sau formate de cooperare, inclusiv în formatul 5+2. Acest lucru se vede acum, când dosarul transnistrean este tratat în mod pompieristic, ca niște pompieri care vin să stingă focul. Dacă erau luate mai multe măsuri anterior declanșării războiului din Ucraina, poate că situația era un pic diferită în ceea ce privește avansarea cu o viziune.

Chișinăul nu are un plan propriu și nu întotdeauna a analizat opțiuni și propuneri care veneau din afară, fie din partea Rusiei, fie din partea Ucrainei, fie din partea OSCE-ului sau Germaniei. Asta nu doar întârzie, dar și îngreunează procesul de negocieri.

Cum a performat garnitura guvernamentală

■ **Care sunt miniștrii care au performat și care dintre ei nu au randamentul optim în această funcție? Vorbim aici și de miniștri politici, dar și de cei independenți din actuala garnitură guvernamentală.**

■ De exemplu, ministrul Muncii, Marcel Spătari, cred că este un ministru bun. După mine, un ministru bun nu este unul care neapărat a avut rezultate foarte rapide. El a avut la început de mandat niște probleme de comunicare cu beneficiarii politicilor sociale și politicilor care se refereau la muncă. Avusese o ieșire publică, iar mesajul său fusese înțeles greșit și preluat de propaganda opoziției. După care dl Spătari a realizat erorile pe care le-a făcut și a ieșit public în fața cetățenilor și a început să comunice. Și asta este de apreciat

pentru că puțini fac așa. El a explicat care sunt măsurile pe care urmează să le ia Ministerul Muncii. Spătari explică inițiativele și argumentele din spatele acelor politici. El vine și cu propuneri și modele pe care le analizează și nu neapărat le implementează direct în Republica Moldova, ci le adaptează la realitățile din țară.

În ceea ce-l privește pe ministrul Infrastructurii și Dezvoltării, Andrei Spănu, cred că el și-a supraevaluat potențialul în acea funcție. Și nu doar din perspectiva a ceea ce a primit de la Gazprom sau cei cu care a negociat, ci și din perspectiva celor promise pentru cetățenii Republicii Moldova.

El confundă experiența sa din mediul de afaceri cu experiența instituțională. Ministerul Dezvoltării nu poate fi condus ca pe o afacere, deoarece un ministru are resurse limitate, pe când în afaceri ai posibilitatea să evaluezi riscurile din altă perspectivă. În afaceri, poți să te retragi, din funcția de ministru însă nu poți face acest lucru atât de lesne.

Dacă anumite analize indică că lucrurile pe teren nu se întâmplă după cum ai planificat, în calitate de ministru, trebuie să îți cont de anumite chestiuni care te limitează și să identifici soluții și în alte parte. Mandatul său a fost într-adevăr unul perfid, dar pe de cealaltă parte, el a lăsat senzația publicului din Republica Moldova că este în avantajul oamenilor ceea ce a negociat el și nu puteau fi obținute rezultate mai bune.

Aș mai spune că unul dintre miniștri care s-a descurcat destul de bine în funcția sa este ministrul de Externe, Nicu Popescu. Dar s-a descurcat bine în ceea ce privește dialogul cu partenerii externi. Când privește livrabilele pe interior, la partea de comunicare strategică, în anumite cazuri a fost depășit de situație pentru că nu a știut să traducă anumite acțiuni sau elemente din mandatul său pentru

cetățeni. În perioada următoare el trebuie să se aștepte la o monitorizare foarte activă din partea societății civile, deoarece există acele condiționalități de la UE de implementat și MAEIE este cel care a făcut planul de acțiuni și pe care l-a supus dezbaterii cu societatea civilă. Deci transparența nu va putea fi evitată în cazul dat și va trebui să se țină de termenele limitate stabilite chiar de ei în acel plan de acțiuni.

În ceea ce-l privește pe ministrul Sergiu Gaibu, ca expert din societatea civilă, eu aveam de la dânsul mai multe așteptări pe zona de livrabile și comunicare despre cum ar trebui să se dezvolte economia Republicii Moldova. Ar fi trebuit poate să vorbească mai multe despre care sunt prioritățile strategice ale Republicii Moldova, unde anume se poate implica mai mult societatea, unde anume pot participa agenții economici, care sunt facilitățile discutate pentru agenții economic, deoarece pe spatele lor se țin și bugetul și economia.

La Ministerul Apărării au existat mereu probleme sistemice. Niciun ministru care a încercat să aducă reforme în cadrul instituției nu a reușit, deoarece guvernările anterioare nu au acordat importanța cuvenită acestui minister. Practic, au pus sub semnul întrebării documentele strategice principale – ne referim aici la Strategia de Securitate Națională, dar și la investițiile care s-au făcut în capacitățile Ministerului Apărării, precum militari pregătiți,

participarea la diverse exerciții militare, programe care să pregătească militarii moldoveni.

Acum însă ne-am trezit că avem o problemă de securitate regională, iar Ministerul Apărării spune că nu știe câți oameni din Republica Moldova sunt patrioți, dar va face tot ce ține de minister în limita mandatului. Nu, aici este vorba despre un minister-cheie care trebuie să răspundă de problemele de securitate.

În ceea ce privește justiția, cred că ministrul Sergiu Litvinenco a făcut foarte multe promisiuni. Este un mandat foarte dificil în care trebuie să facă populația să înțeleagă că reformele în justiție nu se vor implementa într-un an sau doi, ci este nevoie de mai mult de un deceniu. S-au făcut însă promisiuni foarte mari în condițiile unor capacități reduse în sensul de resurse disponibile. O mare parte a oamenilor din sistemul de justiție trebuie să elibereze funcțiile, de aceea reforma este îngreunată.

Tot aici vorbim despre faptul că există oameni care se opun acestor reforme și înțelegem de ce o fac. O parte dintre ei sunt puși acolo de guvernările anterioare, iar o parte dintre ei efectiv nu doresc să își piardă locurile de muncă sau au probleme de integritate. Această situație îngreunează procesul de reformare a justiției în Republica Moldova.

Părți pozitive

■ Care ar fi principalele succese ale acestei guvernări în primul său an de activitate?

■ Cel mai mare succes este, bineînțeles, obținerea statutului de țară candidată pentru aderarea la UE. Un alt succes ar fi întreprinderea unor pași mici în sensul implementării legilor pentru care anterior nu existau pârghiile necesare pentru a fi implementate.

Un alt lucru pozitiv este implementarea prevederilor Legii securității informaționale și blocarea site-urilor de propagandă pe care guvernările anterioare nu au avut curajul să o facă. Este vorba totuși despre securitate națională. Faptul că au găsit voință politică în interiorul partidului și au înțeles că această securitate este mai importantă decât orice altceva, chiar decât pierderea unei părți a electoratului care accesa acele resurse informaționale, este de apreciat.

Guvernarea PAS a pus în mișcare mai multe legi și discută altele importante, dar o problemă mare este că au minimizat actul transparenței decizionale. Foarte multe inițiative legislative nu sunt discutate cu societatea civilă. Asta poate să le genereze ulterior foarte multe probleme celor de la guvernare. Opoziția exploatează foarte bine greșelile guvernării.

Puțini dintre miniștrii care au fost confirmați pentru componența actualului guvern au fost pregătiți pentru acest „botez al focului”

Analistul politic și profesorul universitar, fost deputat și diplomat, Igor Munteanu, a acordat un interviu buletinului de politică externă al FES/APE în care a vorbit atât despre reușitele, cât și despre contraperformanțele guvernului Gavrilița în primul an de guvernare. Dânsul ne-a vorbit despre reformele-cheie demarate de actualul cabinet de miniștri, ce înseamnă obținerea statutului de țară candidată pentru aderarea la UE, dar și cum se văd din afară anumite episoade din actuala guvernare. Vă invităm să citiți în cele ce urmează interviul cu Igor Munteanu:

■ Cum vedeți primul an de guvernare PAS? Cât de dificil a fost acesta și care au fost reușitele, dar și momentele mai puțin reușite de până acum?

■ Situația primului an de guvernare a fost una excepțională din toate punctele de vedere. Actuala guvernare a intrat la putere cu un program și acum are altul, după un an de guvernare, într-o situație instabilă, impredictibilă și foarte dificil de gestionat.

Puțini dintre miniștrii care au fost confirmați pentru componența actualului guvern au fost pregătiți pentru acest „botez al focului”. Principalele realizări ar fi legate de faptul că în ciuda pericolelor și amenințărilor care au început în octombrie-noiembrie 2021, acest guvern a funcționat. Nu s-a blocat și nu s-a gripat. Nu au intrat în „pene de

curent” care ar fi răsturnat funcționarea serviciilor prestate de stat. Au fost situații în care guvernul ar fi putut claca, în ciuda sprijinului extraordinar pe care îl are în Parlament cu 63 de mandate.

O a doua realizare importantă este că, în mod neostenit, guvernul s-a orientat spre oportunitatea care a apărut pe valul războiului din Ucraina. O invitație pentru a persevera pe drumul obținerii statutului de țară candidată pentru aderarea la UE. În condiții normale, dacă nu ar fi existat acest război, un cataclism grav pe plan regional, nu

cred că Republica Moldova ar fi avut vreo șansă să se apropie de acest miraculos tărâm. Și totuși guvernul s-a mobilizat ușor. Într-o lună de zile au fost completate chestionare cu întrebările date de Comisia Europeană.

Acest lucru s-a făcut cu ajutorul unor organizații din cadrul societății civile. Multă lume a contribuit atunci, iar laurii acestei oportunități extraordinare pentru Republicii Moldova pot fi atribuiți Guvernul, cât și unei solidarități în raport cu perspectiva unică pe care am avut-o.

Această perspectivă totuși nu este bătută în cuie pentru că negocierile vor porni după rezolvarea condiționalităților care au fost stabilite la 23 iunie 2022 de către Consiliul European și Comisia Europeană, dar oricum drumul este clar iar Republica Moldova ar trebui să nu devieze.

Din acest punct de vedere experiențele adunate și criticile care s-au adunat ar trebui să capaciteze actuala majoritate parlamentară să tragă lecții și să devină mai rezilientă. Să corecteze gravele erori și greșeli care s-au amestecat în acest răstimp. Și aici ar trebui să ne uităm la cealaltă jumătate a paharului. Această jumătate este legată de caracterul difuz al responsabilităților asumate de către actualii miniștri în cadrul guvernului. Adeseori ai impresia că nu toți miniștrii trag în aceeași direcție. Nu există un unison, în ciuda faptului că fac parte din aceeași garnitură guvernamentală. Sunt mișcări asimetrice și de asemenea este vizibilă o adunare de nemulțumiri față de anumite ministere. Mă refer la Ministerul Economiei, la Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării. Mă refer aici la Ministerul Mediului, dar și la cel al Educației. Aceste patru ministere sunt greu de stăpânit pentru că miza nemulțumirilor sociale ar putea oricând lovi în reputația, prestigiul și capacitatea de guvernare.

Ce nu a funcționat bine

■ Care ar fi cele mai importante insuccese?

■ Cele mai importante insuccese sunt fără îndoială legate de partea de energie. În continuare avem o situație extrem de instabilă din cauza faptului că acest contract din prezent cu Gazprom a fost negociat în mod tenebros și netransparent și cu multe probleme nerezolvate la timp.

Conectarea la piața alternativelor de energie are loc foarte greu și instabil. Se încearcă a se utiliza statutul și prestigiul președintei Maia Sandu pentru a rezolva probleme de guvernare. Guvernul ar trebui să-și facă obligațiile executive, așa cum sunt definite în Constituție. Șeful statului are alte tipuri de atribuții. Președintele nu poate acoperi toate breșele în sistemul de securitate națională. Energia este o mare vulnerabilitate în continuare.

Am mai observat că s-au făcut foarte multe amendamente la legi importante fără a fi respectate procedurile și fără consultări publice - de la Legea procuraturii până la modificări pe Legea energiei cu intervenția manuală a Guvernului la stabilirea prețului. Ori aceste lucruri au fost practici contrare legilor economiei libere. Chiar dacă există o anumită toleranță din partea unor instituții europene la aceste situații, ele nu vor dura foarte mult și vor fi achitate din parcursul de aderare la Uniunea Europeană. Să nu se înșele nimeni în această privință. Acest lucruri sunt observate și notate în „caietul de plați”.

Totodată, anumite tipuri de reforme care au fost promise în perioada campaniei electorale de anul trecut, așa cum este reforma administrativ-teritorială, întârzie, ceea ce înseamnă că guvernul însuși nu s-a copt. Nu s-a maturizat destul ca să înțeleagă că anumite reforme structurale nu le poți întârzia la nesfârșit. Pe de altă parte, apar alte tipuri de reforme care nu erau prevăzute cu un an în urmă.

Nu au fost consultate cu grupuri sociale afectate unele reforme, așa cum este reforma universitară. Ea s-a întâmplat peste noapte cu încălcarea tuturor principiilor de transparență și responsabilitate, fără analize de impact. Doar pe baza unei ipotetice absorbții a unor universități nerentabile de către altele. Situația a creat „mine cu explozie

întârziată” care cu siguranță vor exploda într-un fel sau altul politic, social sau educațional.

Procese importante care au debutat în 2019 nu au fost duse până la capăt. Mă refer la procesul de dezoligarhizare, o condiție importantă a Comisiei Europene. În continuare există segmente foarte sensibile ale economiei naționale care rămân capturate. De acestea beneficiază în continuare grupurile conectate la mai mulți oligarhi și reformele din această zonă sunt extrem de timide.

Ele se fac cu jumătate de măsură și fără asumarea de leadership din partea actualului guvern și din partea persoanelor care au promis rezolvarea acestor probleme. Ele țin de infrastructura critică, mă refer aici la cea portuară din portul Giurgiulești. De asemenea, vorbim și de problemele ce țin de Aeroportul Chișinău, care deși avem o decizie de etapă a Curții de Arbitraj de la Stockholm, ea nu rezolvă esențial statutul actualului concesionar al Aeroportului Internațional Chișinău.

Pe baza acestui caz, reforma justiției despre care s-a vorbit atât de mult, stagnează și se află în acest moment la etapa de proceduri – ne referim aici la procesul de pre-vetting – și nu reușește să ia suficientă viteză. Asta cu toate că există și un soi de „tele-justiție” și intervenții cu mascați, lucruri care nu reușesc însă să schimbe viteza și raportul de forțe între cei care vor să conserve situația de capturare a sistemului, cât și cei puțini care încearcă să împingă lucrurile spre o reformă autentică.

Concurență ministerială

■ Există această teorie cum că Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării ar fi emasculat Ministerul Economiei și cei cel al Finanțelor prin preluarea unei serii de atribuții a acestor ministere.

Dvs cum vedeți această concentrare de putere într-un singur minister?

■ A fost atunci o decizie politică. Ministerul Economiei a rămas dezgolit, fără multe dintre competențele pe care le-a avut anterior, chiar cu un an în urmă. Pe baza competențelor sumare pe care le mai are acest minister, actualul ministru este expus tuturor criticilor. Este băgat în cele mai acerbe dezbateri de natură economică sau impozitare. În

aceleși timp, nici nu poate face față, din lipsă de experiență.

Dar dincolo de asta, concentrarea atâtor pârghii și fonduri, resurse și atribuții în mâinile unui minister (cel al Infrastructurii și Dezvoltării - n.red.), creează de fapt o concurență între acest ministru și premier.

Această competiție este nefirească în cadrul unui guvern și nu face decât să

intensifice tensiunile interne, rezultatele mediocre și disponibilitatea unor grupuri cu agendă mai puțin transparentă de a utiliza aceste disfuncționalități din punct de vedere instituțional și din perspectiva felului în care funcționează în sistemul public instituțiile statului pentru reglarea de conturi sau pentru atingerea unor beneficii care nu sunt foarte apropiate de standardele transparenței și democrației.

Opiniile exprimate de experți în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).